

akkor mind a magyar kis- és középvállalkozói réteg versenyképessége, mind a könyvtárak megújulása és túlélése szempontjából szükséges is ez a szerepbővülés.

A könyv központi része a *céginformációról, a magyar céginformációs piac szereplőiről és szolgáltatásairól* szól. A szolgáltatókról és termékeikről részletes, gyakorlati felhasználásra is jól használható ismertetést kap az olvasó. Az egyes szolgáltatások értékelése nyilván meghaladja a könyvben tárgyalni kívánt, így is meglehetősen kiterjedt problémakört, de a szakma számára hasznos lenne a témát alaposan ismerő szakértő véleményét olvasni a szolgáltatások, termékek megbízhatóságáról, gyorsaságáról, az ár és minőség viszonyáról.

A könyv utolsó harmadában kerül sor a szerző által oly fontosnak tartott kérdés tárgyalására: a *könyvtárak üzleti információs szolgáltatásainak országosan koordinált, de egyedi kialakítására és működtetésére*. Az információs szakemberek rövid ízelítőt kapnak az üzleti tudományok és praxis módszereiből, technikáiból, szóba kerülnek a projekttervezés, piackutatás, marketing, árképzés és a finanszírozás problémái. Mindez remélhetőleg felkelti érdeklődésüket a téma iránt, és fontosnak tartják majd a könyvtárosi ismeretekből elegendig hiányzó terület alaposabb megismerését.

A záró fejezet a könyvtárosképzés megújítása érdekében folyó kezdeményezéseket mutatja be a *vállalkozói, üzleti információs képzés* szegmensét vizsgálva.

Összegzésképpen Kiszl Péter a következő fő feladatot jelöli ki a kormányzati irányítás és a könyvtárak számára: a könyvtárakat be kell kapcsolni az üzleti szféra vérkeringésébe. A kormányzat deklarálja a hazai könyvtári rendszer ez irányú feladatát, a szakmai irányítás nyújtson módszertani segítséget az intézményeknek, ugyanakkor elodázhatat-

lan a képzés és továbbképzés tartalmi megújítása. A könyvtárak pedig az igényfelmérésen alapuló üzleti információs szolgáltatás kialakításával és működtetésével indíthatják el azt a megújulást, amelynek elmaradása túlélésüket veszélyeztetheti.

Az olvasottak kapcsán felmerülő sok-sok kérdés, gondolat közül néhány:

Az üzleti információs szolgáltatás nem függetleníthető magától az üzleti praxistól, ez felveti a szolgáltatható megbízható információ hiányának, esetlegességének problémáját is (fekete gazdaság, a szabályozás gyakori változása, üzleti magatartás és etika, a cégek jogkövető magatartása stb.). A külföldi könyvtári példák bemutatásánál célszerű lenne közölni, melyek azok, amelyek különféle okoknál fogva már nem működnek, hiszen az információs világban néhány év alatt jelentős változások zajlanak le, s ezek nem függetlenek a könyv mondanivalójától sem. Mindaz, amit az üzleti információs szolgáltatások versenyképességéről mond a szerző, bármely könyvtári szolgáltatásra igaz kell, hogy legyen, a megtérülés kivételével. A megtérülés azonban költségvetési intézménynél nehezen kalkulálható kategória, a szolgáltatásokra általánosan alkalmazható követelmény lehet a hatékonyság. Talán szerencsésebb volna az információbróker kifejezést – a bróker szó sajátos magyar töltete miatt – információs vállalkozóval helyettesíteni, mint ahogyan az megfigyelhető angol nyelvterületen is.

A kötet a magyar szakirodalomban úttörő jellegű, hiánypótló írás. Nemcsak mint lehetséges egyetemi tankönyv és a gyakorló szakemberek forrásértékű szakkönyve, hanem mint a szakmát gondolkodásra, vitára, de mindenképpen a megújulásra ösztönző mű, az utóbbi évek szakkönyvkiadásának fontos termése.

Nagy Zsuzsanna

(Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár)

Az Európa Könyvtár projekt: integrált hozzáférés Európa nemzeti könyvtáraihoz

2005 márciusában nyitotta meg virtuális kapuit az Európa Könyvtár (*The European Library = TEL*), amely integrált hozzáférést biztosít Európa tíz legnagyobb nemzeti könyvtárának gyűjteményéhez. Ezzel egy időben elődje, a GABRIEL, és tartalmá-

nak nagy része átkerült az új szolgáltatás honlapjára. *Jill Cousins*, az Európa Könyvtár Iroda vezetője szerint a GABRIEL áthelyezésére azért került sor, mert a könyvtárak korábbi igénye csak az Európai Nemzeti Könyvtárak Konferenciájának

(*Conference of European National Librarians = CENL*) zászlaja alatti online megjelenés volt, azonban a TEL ezt túlszárnyalta az információkhoz történő valódi hozzáférés biztosításával.

Az Európa Könyvtár projektet az Európa Bizottság hozta létre az Információs Társadalom Technológiája (IST) kutatóprogram részeként. A kezdeményezés fő célja az volt, hogy megvizsgálja az új páneurópai szolgáltatás megvalósíthatóságát. A CENL 2003-as vilniusi kongresszusán megszületett a döntés az Európa Könyvtár létrehozásáról a nemzetközi szervezet felügyelete alatt. Jelenleg a CENL-tagdíjak egy részét a TEL-re fordítják, és az eredeti partnerek közreműködésével még további 3 évre biztosítottak a forrásai. Az eredeti projekt partnerei voltak: a francia, finn, német, olasz, holland, portugál, szlovén, svájci és brit nemzeti könyvtárak, valamint az Olasz Nemzeti Központi Katalógizáló Intézet (ICCU). 2005 februárjában indult a TEL-ME-MOR az Európai Unió új tagállamai felzárkóztatására a metaadatszabványok és a technikai hozzáférhetőség terén, hogy e nemzeti könyvtárak gyűjteményei is elérhetővé váljanak.

A csatlakozó könyvtáraknak egyszeri belépési díjat kell fizetniük. Ezért a díjért a könyvtárak befektetésük eredményeként szeretnék látni, hogy a szolgáltatás növeli gyűjteményeik használatát. Néhány könyvtár valós bevételre is számít, de jelenleg minden szolgáltatás ingyenes. Néhány példa az elérhető „kincsek” közül:

- a Brit Nemzeti Könyvtárból: mintegy 200 kép a Gutenberg Biblia két változatából,
- a Német Nemzeti Könyvtárból: az 1933–1945 közötti Német Menekült Archivum digitalizált folyóiratai,
- a Portugál Nemzeti Könyvtárból: 19. és 20. századi portugál írók kéziratai,
- a Holland Nemzeti Könyvtárból: 1800 előtti németalföldi festők művei.

Több nemzeti könyvtár képviselője elmondta, hogy az intézmény részvételi szándéka elsősorban politikai: hazája kulturális örökségének profilját kívánja növelni. *Kai Ekholm*, a Helsinkii Egyetemi Könyvtár (HUL) vezetője elmondta, hogy bár Finnország lakossága csak 1%-a Európáénak, mégis az információs és kommunikációs technológia (ITC) terén nagyon fejlett ország: „Azt szeretnénk, ha könyvtárunk az egyik vezető nemzeti könyvtár lenne, amely megosztja felelősségét egy páneurópai szolgáltatásban.” *Lynne Brindley*, a Brit Nemzeti Könyvtár vezérigazgatója szerint: „Ez egy poli-

tikai misszió, amely sokkal mélyebben manifesztálódhat körülöttünk Európában.” *Britta Woldering* szintén politikai okokra hivatkozott: „Ez (a részvétel) segíteni fog, hogy a Német Nemzeti Könyvtár betöltse páneurópai küldetését.”

Az Európa Könyvtár szolgáltatás természete

Az Európa Könyvtár szolgáltatás portál integrált hozzáférést biztosít Európa nemzeti könyvtárainak egyesített forrásaihoz. Keresési lehetőséget nyújt a digitális és hagyományos dokumentumokhoz – ingyen, néhány esetben díj ellenében. Kezdetben nem lesz központi hitelesítési eljárás, minden igazolást maguk a nemzeti könyvtárak végeznek a szolgáltatásokon keresztül. A partnereknek biztosítaniuk kell a többnyelvű interfészeket linkekkel a fordítószolgáltatásokhoz, de még nem lesz integrált lehetőség a többnyelvű keresésre. Külön munkacsoportot állítottak fel a többnyelvű keresési lehetőség biztosítására. *Jill Cousins* elmondta, hogy „lefordítottuk a felhasználói interfészt, amely elméletben a partnerkönyvtárak mind a 37 nyelvéen elérhető. A célunk az, hogy legalább a tárgyi indexek le legyenek fordítva. Szeretnénk, ha minden gyűjteményi leírást legalább 3-4 nyelvre lefordítanának. Minimális követelmény, hogy bármely nyelvből angolra le legyenek fordítva”.

Mitől különleges az Európa Könyvtár?

- Közös felületre hoz különálló gyűjteményeket, és lehetővé teszi a gyűjtemények közti keresést.
- Integrált találatokat és digitális dokumentumokat szolgáltat.
- Olyan gyűjteményi szintű kereséseket tesz lehetővé, amelyek egyébként lehetetlenek volnának.
- Elengedhetetlen kelléke lesz a kutatásoknak; széles körben elérhetővé teszi a forrásokat, és lehetővé teszi az új kapcsolódásokat egy hatalmas virtuális könyvtári gyűjtemény üzemeltetése révén; az Európa Könyvtár önmaga is új kutatásokra ösztönöz.

Az Európa Könyvtárt egyesítik a GABRIEL-lel, amely online szolgáltatás 43 európai nemzeti könyvtár számára. A GABRIEL küldetése, hogy információt nyújtson Európa nemzeti könyvtáiról, gyűjteményeiről és szolgáltatásairól, ezekhez hozzáférést biztosítson, továbbá hogy a közös infrastruktúrán keresztül új alkalmazásokat tegyen lehetővé. Mivel a GABRIEL és a TEL céljai azonosak, egyértelművé vált a két kezdeményezés közötti

együttműködés. A TEL az információs társadalom polgárait célozza meg szolgáltatásaival, és remélhetően a kutatókat is ki tudja szolgálni.

Technológiai megoldás

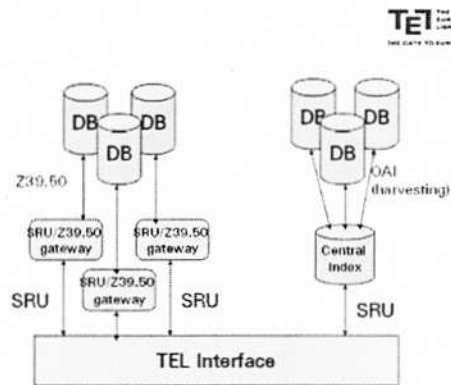
A projekt kezdetén a technológiai feltételek vegyesek voltak, mert nem minden könyvtárban volt Z39.50-es protokoll és online katalógus. A TEL első feladata a metaadatok összegyűjtése volt, hogy integrált keresési lehetőséget teremtsen. Két tesztelési környezetet hoztak létre, egyet a Z39.50 protokollok számára, a másikat pedig azokhoz a metaadatokhoz, ahol a Z39.50-es elérés nem volt adott. A rekordszerkezethez XML-t és HTML-t használtak. A Z39.50-es tesztelési környezetet a Német Nemzeti Könyvtárban építették fel, míg a HTTP/XML tesztelési környezetet a Holland Nemzeti Könyvtárban készítették. Mindeközben az OAI (Open Archive Initiative) bemutatta az OAI-PMH-t, amelyet a TEL metaadatgyűjtés céljából vett át azokhoz a központi indexekhez, amelyek Z39.50-en keresztül nem voltak elérhetők. Míg a Z39.50-es tesztelési környezet már minden szükséges funkciót kialakított a kereséshez, a HTTP/XML környezet nem tudta ugyanezt nyújtani. Ezt úgy hidalták át, hogy az XML metaadatokat indexelték, és a kereséshez új interfészt biztosítottak.

Az SRU protokoll

Mialatt a kereső protokollról szóló döntés a TEL napirendjén volt, a ZING (Z39.50 Nemzetközi Következő Generáció) kezdeményezés kifejlesztett egy új kereső protokollt, az SRW webkeresőt. Az SRW webalapú protokoll, mely az integrált hozzáférést segíti az összekapcsolt erőforrások között, és lehetővé teszi az átjárhatóságot a széttagolt adatbázisok között azáltal, hogy közös platformot teremt. Ennek testvére az SRU protokoll (Search and Retrieve for the Web using Unified Resource Locators), amely a keresési paramétereket az URL-en belül helyezi (1. ábra). Jelenleg egyszerűbbnek tekintik az alkalmazását a webkeresők között, mint a SOAP-ot (Simple Object Access Protocol). Éppen ezért az SRU-t alkalmazták a HTTP/XML tesztelési környezetben.

A TEL technológiai munkacsoportjának következő feladata az volt, hogy megvizsgálja, hogyan lehet ezeket a különféle szemléleteket egy portálba integrálni. A portál használata lehetővé tenné a potenciális felhasználó számára a hozzáférést a

résztevők adatbázisaihoz és szervereihez. A munkacsoport létrehozott egy kimerítően részletes listát a portálszoftverrel kapcsolatos követelményekről, melyet elküldött kilenc szoftverkereskedőnek információkérés céljából, de a kereskedők válasza közül egyik sem felelt meg teljesen a követelményeknek. Világossá vált, hogy jelentős erőfeszítésre lesz szükség a költségek és a megvalósítás tekintetében. A partnerek elkezdtek alternatív megoldások után kutatni az elosztott és központosított erőforrások integrációjára.

1. ábra Az Európa Könyvtár SRU portálja

Időközben a HTTP/XML tesztelési környezet kliens komponense jelentős fejlődésen ment keresztül, az egyszerű tesztváltozattól a bonyolult SRU keresőfelület kialakulásáig, mely igazoltan gyors és stabil. Ennek a fejlődésnek az eredménye ösztönözte a Z39.50-es keresés integrálását az SRU kliensbe egy protokollátalakító segítségével.

A koncepció tesztelése érdekében egy átjáró prototípust fejlesztettek ki, hogy átalakítsa az SRU és Z39.50-es kereséseket. Ehhez a ZOOM (The Z39.50 Object Model) nyílt forrású Python alkalmazását használták, ami egyszerű feladat volt, és az előzetes elképzeléseket gyorsan igazolta. Ez a kezdeti prototípus mára egy teljes SRU/Z39.50-es átjáróvá fejlődött, amelyen a TEL szolgáltatása alapul. A szoftver nyílt forrású. Az átjáró lehet mind központosított, mind elosztott a TEL partnerei között, a Z39.50 célpontok által használt központi átjárókat a TEL nem ellenőrzi.

Az SRU portál funkciója

Az Európa Könyvtár célja, hogy integrált hozzáférést biztosítson az európai nemzeti könyvtárak gyűjteményeihez és katalógusaihoz. Ezt a központi

adatbázison belüli leírások metaadatrekordokként történő kódolásával érik el. A részt vevő könyvtárak újabb gyűjteményeket és katalógusokat integrálhatnak az Európa Könyvtárba új rekordok hozzáadásával. A gyűjteményi leírások olyan adatokat tartalmazhatnak, amelyek azonosítják a keresési eljárást. Így a felhasználók külön és egyidejű kereséseket is végezhetnek a kiválasztott katalóguson keresztül.

Az SRU protokoll a keresés eredményeit közös formátumra hozza XML kódolás segítségével. A rekordokat a felhasználók számára úgy jeleníti meg, hogy az XML-t XSL stíluslapokkal XHTML-lé alakítja, amely JavaScript funkciókat tartalmaz a felhasználói felületen történő megjelenítéshez. Ezek a funkciók magukba foglalják például a gyűjtemény kiválasztását, az együttes keresést, szokatlan rekordokhoz súgót és segítségkérést. Az elérhető szolgáltatások közvetlen linkeket tartalmaznak a dokumentumokhoz, hozzáférést az OpenURL-t használó szolgáltatásokhoz, fordításokat, speciális mezők felől indított kereséseket. A felhasználói felület különféle megjelenítéseit különböző stíluslapokkal lehet megoldani. Ez a sajátosság segíti a több különböző nyelvű felület alkalmazását az Európa Könyvtárban, valamint a részt vevő könyvtáraknak, hogy saját követelményeikhez alakítsák a rendszert, beleértve a bibliográfiai leírásokat is. Ennek a megoldásnak köszönhetően egy központi portál alkalmazása feleslegessé vált. Helyette a TEL portál indítja be a felhasználó böngészőjét, a partnerek ellenőrzik a használhatóságot és a gyűjteményt a rekordok használatán keresztül. A Z39.50 és az SRU keresések integrálását egy portálba külső szakértő javasolta. Habár a TEL projekt céljai közé nem tartozott egy prototípus kifejlesztése, mégis sikerült a létrehozása.

Metaadat-fejlesztés

Megfelelő keresési eredmények eléréséhez a heterogén adatok közül, amennyire lehetséges, homogén metaadatokra van szükség. Ehhez a projekten belül egy alkalmazói profilt fejlesztettek ki a metaadatok számára. A kereséshez, megtaláláshoz, azonosításhoz, leíráshoz, a forrásokhoz való hozzáférés biztosításához és a kapcsolódó szolgáltatásokhoz szükség van a metaadatokra. Mind a TEL partnerei, mind a kiadók készítenek és használnak metaadatokat, de a formátumok, a szakkifejezések és osztályozások eltérőek. Az egyik munkacsoport feladata egy új metaadatmodell kidolgozása volt, amely hatékony hozzáfé-

rést biztosíthat a TEL gyűjteményeihez. Kezdetben az XML-t választották a rekordok kialakításához, mert a legtöbb formátumot információvesztés nélkül XML-be lehet konvertálni. Továbbá a jelentéstan szempontra figyelembevételével úgy döntöttek, hogy a Dublin Core Könyvtári Alkalmazási Profilt (DC-Lib) használják kiindulásként. Annak eldöntéséhez, hogy melyik metaadatra lesz szükség, meg kellett vizsgálni az elterjedt és lehetséges publikálási típusokhoz kötődő szolgáltatásokat. A TEL és a DC-Lib számára meghatározott feladatokat egy mátrixban térképezték fel, hozzáadták a hiányzó összetevőket, így hozták létre a TEL alkalmazási profilt. Bevezették a TEL névteret a speciális összetevők, a javítások és kódolási sémák számára.

A felhasználói forgatókönyvet egy munkacsoport állította fel annak meghatározására, milyen metaadatra lesz szükség a TEL-ben (zárójelben az alapvető funkciók). Amikor a felhasználó csatlakozik a TEL portálhoz:

- egy listát fog látni a különböző gyűjteményekről és katalógusokról, és kiválasztja azt, amelyiket használni akarja (gyűjteményi szintű szolgáltatások);
- begépeli a keresőkérdést (kereső szolgáltatás);
- a megfelelő kifejezések beírásához az egységesített nevek állományából kaphat segítséget (szakértői/authority szolgáltatás);
- vagy egy olyan alkalmazást talál, amely lefordítja a keresőkérdést különféle nyelvekre (többnyelvű szolgáltatás);
- az eredmény a rekordok rövid listája lesz, amely lehetővé teszi a releváns kiválasztását (azonosítás és leírás);
- majd megkapja a teljes rekordot (visszakérés);
- a metaadatok további megtekintésével eldönti, hogy ezt a dokumentumot akarja-e (azonosítás és leírás);
- ezután fel és le fog mozogni a dokumentumon belüli hierarchián, vagy átugrik a kapcsolódó metaadatrekordokhoz (navigálás);
- vagy úgy dönt, hogy visszamegy a találatához (linkek);
- mielőtt meg akarja tudni, hogy van-e jogosultsága a dokumentumhoz való hozzáféréshez, illetve hogyan szerezhet engedélyt (engedélyezés);
- megfelelő eszközei vannak-e (hardver és szoftver);
- a metaadatok kompatibilisek-e más rendszerekkel, vagy letölthetők-e.

A használhatóság és a metaadatok közti kapcsolatokat mátrixban ki lehet fejteni. A mátrixot folyama-

tosan fejlesztik, és alkalmazzák az új technológiai fejlesztésekhez is.

Gyűjteményi szintű leírások

A végleges Európa Könyvtár szolgáltatás „a gyűjtemények gyűjteménye” lesz, amelyben a felhasználó éppúgy kereshet gyűjteményt, mint dokumentumot. Erre a célra külön alkalmazói profilt vezettek be a gyűjtemények számára. A keresésekhez gyűjteményi szintű leírásokból álló metaadatokat lehet illeszteni. A Kutatást Támogató Könyvtárak Program (Research Support Libraries Programme = RSLP) számos vizsgálatot kezdeményezett a gyűjteményi szintű leírásokkal kapcsolatban. Ezek közül *Michael Heaney* készített egy alapos tanulmányt, melynek metaadatmodellje alapul szolgált a TEL alkalmazói profiljához a névtérrel együtt. A TEL alkalmazói profil fejlesztése alatt világossá vált, hogy a modellnek rugalmasnak kell maradnia, mert a TEL feladatai kibővíülhetnek. Az alkalmazói profil fejlődését újabb gyűjteményeknél és szolgáltatásoknál kellett bevezetni. A TEL metaadat-nyilvántartását azért hozták létre, hogy lehetővé tegye a fejlődés ellenőrzését. A nyilvántartás minden valódi metaadat-kifejezést és tulajdonságot ugyanúgy tartalmaz, mint a kért, elutasított és elavult összetevőket. Ezenkívül kiegészítő tulajdonsággal is rendelkezhet, melyet kifejezetten a TEL számára terveztek. A nyilvántartást bárki megtekintheti, de az új elemek felvételére tett javaslatokat csak a nemzeti könyvtárakon keresztül lehet intézni.

A TEL alkalmazói profil, a gyűjteményi szintű leírás, a TEL nyilvántartás fenntartása, valamint az ellenőrzött fejlődés és a jövőbeli fejlesztések szabályozása érdekében ésszerűnek látszott egy munkacsoport felállítása. A csoport feladata, hogy lépést tartson a külső metaadat-fejlesztésekkel, a metaadatok és protokollok használatával.

A TEL és a kiadók

Amikor az európai nemzeti könyvtárak gyűjteményei metaadatainak keresését kínálja egy integrált keresőrendszer a helyi szolgáltatások linkjeivel gazdagítva, felvetődik a hálózati elektronikus kiadványok kérdése. Technológiai szempontból a hálózati elektronikus kiadványokat a felhasználóknak az interneten keresztül könnyen lehet szolgáltatni. De nem a szerzői jog jelenti az egyetlen akadályt ezzel kapcsolatban. A kiadók díjmentesen a könyvtárak rendelkezésére bocsátják kiadványai-

kat megőrzés céljából. Ezeket a dokumentumokat olvasótermi használatra adják csak oda, és nem kölcsönözhetőek. Ugyanezeket a megállapodásokat alkalmazzák a kiadók és a könyvtárak az elektronikus dokumentumokkal kapcsolatban.

A legtöbb nemzeti könyvtár nem tud elektronikus eszközöket biztosítani, ezért a tárgyalás a kiadókkal a hálózati dokumentumok interneten történő közzétételének áráról lehetetlennek tűnik. A TEL fő feladata azonban továbbra is a partnerkönyvtárak elektronikus forrásainak teljes hálózati szolgáltatása marad. Ezért csak a nemzeti könyvtárak szabadon elérhető elektronikus hálózati szolgáltatásai és digitalizált dokumentumai lesznek elérhetőek a TEL kezdetén a hagyományos dokumentumok metaadataival együtt.

Kiadói kapcsolatok

A kiadói kapcsolatokkal foglalkozó munkacsoport két feladatot vállalt a projektben: a digitális köteles példányra vonatkozó törvény tiszteletben tartásának tanulmányozását Európában, másrészt az elektronikus kiadványok kezelését az európai nemzeti könyvtárakban. A munkacsoport célja az volt, hogy közös szemléletet alakítson ki a köteles és önkéntes példányok beszolgáltatásával kapcsolatos megállapodásokban a kiadókkal, valamint együttműködő szellemet az üzleti, licenc- és szerzői jogi ügyekben. Az európai nemzeti könyvtárak jelenlegi helyzetét és a kiadók szemléletét két kérdőívvel vizsgálták, amelynek eredményei megtalálhatóak a TEL honlapján. Összefoglalva elmondható, hogy Európában kevés olyan köteles példányra vonatkozó törvény van, amely magába foglalja a hálózati elektronikus dokumentumokat, ugyanakkor több országban a vonatkozó törvényeket éppen felülvizsgálják, hogy belefoglalják a kiadás fejlettebb módjait. A legtöbb nemzeti könyvtár szerződést kötött a kiadókkal a hálózati elektronikus publikációk önkéntes beszolgáltatásáról, és tapasztalatot szerzett a dokumentumok kezeléséről. A kiadók részéről a CENL/FEP (Federation of European Publishers = Európai Kiadók Szövetsége) európai munkacsoport 2001-ben kiadott egy nemzetközi nyilatkozatot az elektronikus kiadványok beszolgáltatásáról (CENL/FEP International Declaration on the Deposit of Electronic Publications). Ezt most ismét felülvizsgálják, hogy figyelembe vegyék az újabb fejleményeket.

A kiadók véleménye vegyes a TEL-ről. Egyfelől látják az új terjesztési csatorna adta lehetőséget

saját hálózati elektronikus kiadványaik felvételével a nemzeti bibliográfiákba, és ennek következtében a nemzeti könyvtárak katalógusaiba. Másrészt félnek, hogy ezzel kereskedelmi lehetőségeik veszélybe kerülnek. Lehetséges egyéni megállapodások kötése a nemzeti könyvtárak és kiadók között, különös tekintettel a szerzői jogi ügyekre és az olvasótermi használat díjával kapcsolatban, ezért viszont a kiadók a TEL partnerei akarnak lenni.

Sok munkát kellett elvégezni, mielőtt a hozzáférés a kereskedelmi kiadók hálózati kiadványaihoz a TEL-ben valóra vált. Módosítani kellett a kötelező példány-törvényeket, és be kellett fejezni a beszállítás folyamatának és a felhasználás körülményeinek megtárgyalását. Ezután megállapodást kell kötni a kibővített és távoli elérés árairól. Az e-business eszközök bevezetése a nemzeti könyvtárakba megkerülhetetlen kérdés lesz.

A CENL döntése

A TEL projekt eredményeit részletesen ismertették Vilniusban, a Litván Nemzeti Könyvtárban a TEL zárókonferenciáján 2003. szeptember 24-én, és a CENL éves gyűlésén a következő napon. A TEL partnerei kérvényt írtak a CENL-nek, hogy a projekt eredményeit és a GABRIEL-t közös webszolgáltatásba vonják össze Európa Könyvtár néven. A CENL egyhangúlag elfogadta a TEL létrehozását a projekt végső fázisa után saját égisze alatt.

Kitekintés

A TEL a CENL „nyilvános arca” lett a Holland Nemzeti Könyvtár (Koninklijke Bibliotheek) vezetésével. A napi munkát 3-4 fős munkacsoport végezte,

amely a weboldal és a portál működtetéséért, marketingjéért, megvalósításáért és fenntartásért volt felelős, valamint a partnerek technológiai támogatásáért. A TEL munkacsoportot 2004 februárjában hozták létre, és a projekt eredményeit működő szolgáltatássá változtatták, beleértve a GABRIEL közönséget érdeklő részeit. Kezdetben kétszintű részvétel lesz az Európa Könyvtárban: alap és teljes. Eleinte minden CENL könyvtár alapvető résztvevő lesz, információkat szolgáltatva magukról és szolgáltatásaikról. Azok a könyvtárak, amelyek metaadataikat kínálják a keresési lehetőség számára, teljes résztvevőkké válnak. Az Európa Bizottság által alapított eredeti projekt partnerei mind teljes résztvevők lesznek a szolgáltatás kezdetén, a többi nemzeti könyvtár pedig fokozatosan kapcsolódik be. Az Európa Könyvtár célja, hogy a CENL minden nemzeti könyvtára teljes partnerré váljon, de ez csak középtávú program lesz.

Online elérhető kézikönyv készül, amely leírja az összes szervezeti, pénzügyi, technológiai kifejezést és körülményt a TEL-ben való részvételhez. A metaadatokról szóló rész már elkészült, amely tartalmazza a TEL metaadatprofil, metaadat-nyilvánítást és a gyűjteményi szintű leírások adatbázisát. Meghatározza a TEL számára elfogadható metaadatok követelményeit, tárolóeszközeit, beviteli formátumait, és linkeket a vonatkozó információkhoz.

WOLDERING, Britta: *The European Library: Integrated access to the national libraries of Europe*, <http://www.ariadne.ac.uk/issue38/woldering/intro.html>

CALDWELL, Tracey: *A library with a Eurovision comes to life.* = *Information World Review*, 2005. március, p. 12–13./

(Szalóki Gabriella)

Nem csak a hozzáférés és az információkeresés fontos

Az információs világ ismét átalakulóban van. *John Regazzi*, az Elsevier piacfejlesztési igazgatója a referáló és indexelő szolgáltatások országos szövetségének (NFAS) 46., éves konferenciáján felidézte a korábbi változásokat, és előrevetítette a könyvtárak és kiadók előtt álló fejleményeket.

Komplex szolgáltatások

A kiadási lánc hagyományos láncszemei – a szerzők (kutatók), a kiadók, a terjesztők, a könyvtárak és az olvasók (akik gyakran maguk a kutatók) – közé először a referáló és indexelő szolgáltatások